

با توانمندی‌های موجود افزایش سهم ایران در تجارت جهانی گل‌ها و گیاهان زینتی میسر است

اشاره:

ایجاد اشتغال و رشد صادرات غیرنفتی، دو موضوع اساسی در اقتصاد ایران است که با برنامه ریزی جامع برای بهره‌برداری بهینه از استعدادها و توانمندی‌های بالقوه اقتصاد کشور در بخش‌های مختلف قابل حصول می‌باشد.

در سرزمین پهناور ایران به‌طور خدادادی استعدادهای زیادی در بخش‌های کشاورزی و معدنی نهفته است که شناخت دقیق این استعدادها، برنامه‌ریزی برای بهره‌برداری رساندن توانایی‌های بالقوه و توجه به نیازهای بازار جهانی، می‌تواند در تداوم رشد اقتصادی و توسعه پایدار موثر باشد.

یکی از استعدادهای طبیعی ایران در بخش باغبانی به ویژه پرورش گلها و گیاهان زینتی می‌باشد. تنوع آب و هوایی و امکان پرورش انواع نباتات زینتی در فصول مختلف سال از موهبت‌های الهی است که چنانچه مورد توجه برنامه‌ریزان دلسوز نظام قرار گیرد، نه تنها اشتغال مناسبی را برای جوانان مستعد و مبتکر ایرانی تضمین خواهد کرد، بلکه سالانه چند صد میلیون دلار درآمد ارزی نصیب اقتصاد ملی می‌کند.

در بازارهای جهانی گل و گیاهان زینتی سالانه حدود ۴ میلیارد دلار از این نباتات مبادله می‌شود که سهم ایران در این بازار به قدری اندک است که قابل صرف‌نظر کردن می‌باشد. اما می‌توان این استعداد بالقوه را به فعل درآورد و سهم مناسبی در تجارت جهانی گلها و گیاهان زینتی به دست آورد.

در این مقاله به بررسی صادرات گلها و گیاهان زینتی ایران در سال‌های اخیر و دورنمای قابل حصول آن در آینده می‌پردازیم.

با وجود توانایی‌های بالقوه برای پرورش گلها و گیاهان زینتی در ایران که شامل تنوع آب و هوایی، امکان برداشت در تمام فصول سال، برتری نسبی گلها و گیاهان زینتی ایران از لحاظ کمیت و کیفیت، تنوع رنگ، اندازه مناسب و... می‌باشد، سهم ایران در تجارت جهانی چهار میلیارد دلاری این بخش بسیار نازل است. آمارهای انتشار یافته از سوی گمرک جمهوری اسلامی ایران نشان می‌دهد که ارزش صادرات گل و گیاه ایران در سال ۱۳۷۵ به ۳۶۷ هزار و ۴۹۷ دلار رسید. این رقم در سال ۱۳۷۶ به ۴۰۴ هزار و ۹۲۵ دلار و در سال ۱۳۷۷ به ۴۵۲ هزار و ۹۷۲ دلار افزایش یافت. اما در سال گذشته (۱۳۷۸) به رشدی به میزان ۵٪ / ۲۰۳ درصد نسبت به سال ماقبل بالغ بر

یک میلیون و ۳۷۴ هزار و ۸۹۷ دلار شد. در واقع صادرات انواع گل ها و گیاهان زینتی ایران در سال ۱۳۷۸ بیش از سه برابر سال ۱۳۷۷ بود.

با وجود تداوم رشد صادرات در دومین برنامه پنجساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، در قیاس با تجارت جهانی گل ها و گیاهان زینتی که رقمی نزدیک به ۴ میلیارد دلار است، سهم ایران بسیار نازل است.

با عنایت به این موضوع که شیوه‌های پرورش گل ها و گیاهان زینتی در ایران، هنوز روش‌های سنتی است که قیمت تمام شده بالاتری را به تولیدکنندگان و صادرکنندگان این محصولات تحمیل می‌کند، اما به لحاظ توان رقابت در قیاس با قیمت‌های جاری در بازارهای جهانی، امکان عرضه محصول در حد قابل توجهی وجود ندارد.

بررسی کارشناسان نشان می‌دهد که قیمت گل‌ها و گیاهان زینتی در بازار داخلی ایران به مراتب کمتر از بازارهای جهانی است و این امر نشان می‌دهد که از لحاظ قیمت، امکان رقابت گسترده‌ای در این زمینه وجود دارد.

با توجه به آنکه شماری از گل‌ها و گیاهان زینتی ایران در نمایشگاه‌های بین‌المللی خارج از کشور بارها برتر شناخته شده است، می‌توان ادعا کرد که به لحاظ کیفیت توان رقابت در این بخش وجود دارد.

با درک این موضوع که ارزش تجارت جهانی گل‌ها و گیاهان زینتی در

دنیا معادل تجارت جهانی فرش دستباف است، در حالی که فرش کالایی بادوام می‌باشد که سال‌ها در خانه‌های خریداران خارجی باقی می‌ماند، اما گل‌ها و گیاهان زینتی عمر بسیار کوتاه‌تری دارند و لذا تقاضا برای آنها از استمرار بیشتری برخوردار است.

می‌توان نتیجه گرفت که برنامه‌ریزی و تلاش وسیع‌تر برای رسیدن به سطح تولید و صادرات مناسب در بخش گل‌ها و گیاهان زینتی به مراتب مفیدتر و اقتصادی‌تر از کالای ارزشمندی همچون فرش دستباف می‌باشد.

تمرکز روی قالبیابی و توجه به بازار جهانی فرش و تلاش و برنامه‌ریزی و حمایت گسترده در این زمینه سبب شده است که بخش قابل توجهی از درآمد صادرات غیرنفتی ایران از فرش دستباف به‌دست آید. این در حالی است که همین اتفاق می‌تواند برای بخش گل‌ها و گیاهان زینتی نیز رخ دهد و ایران در بازار جهانی این محصولات سهم متناسب با توانمندی‌هایش را به‌دست آورد.

بررسی آمارهای دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران نشان می‌دهد که بخش عمده صادرات گل و گیاه کشور را گل و غنچه گل بریده شده برای زینت و درختچه گل رز تشکیل می‌دهد. در همین حال بازارهای عمده برای صادرات انواع گل‌ها و گیاهان زینتی ایران در سال‌های ۷۸-۱۳۷۵ شامل جمهوری آذربایجان، آفریقای مرکزی، آلمان، اتریش، ارمنستان، امارات متحده عربی،

انگلستان، اوکراین، بحرین، بلاروس (روسیه سفید)، تایوان، ترکمنستان، روسیه، ژاپن، عربستان سعودی، فرانسه، قرقیزستان، قزاقستان، قطر، کویت، گرجستان، لبنان، مقدونیه، هلند، یونان، اسپانیا، چین، سنگاپور، سوئیس، عمان، قطر، ترکیه، تونس، سوئد، عراق، کنگو، ایتالیا، برونئی (دارالسلام)، پاکستان، بلغارستان، تایوان، کانادا و نروژ بوده‌اند. این بررسی نشان می‌دهد که کشورهای حوزه خلیج فارس، آسیای میانه، اروپای غربی و شرقی، امریکای شمالی، برخی کشورهای افریقایی و شماری از کشورهای جنوب شرقی آسیا از بازارهایی هستند که در سال‌های اخیر گل‌ها و گیاهان زینتی ایران بدانها راه یافته‌اند.

با عنایت به این موضوع که گل‌ها و گیاهان زینتی در نزد مصرف‌کنندگان، کالایی تجملی تلقی می‌شود، لذا بازارهایی که درآمد مصرف‌کنندگان آنها رو به افزایش است، می‌تواند همواره بازاری قابل نفوذ و بهره‌بردار برای صادرات این محصولات تلقی گردند.

کشورهای ثروتمند حاشیه جنوبی خلیج فارس نظیر عربستان سعودی، کویت، امارات متحده عربی، عمان، قطر و بحرین از بازارهای درخور توجه می‌باشند که ایران می‌تواند در این بازارها همواره حضوری موفقیت‌آمیز داشته باشد. به ویژه آنکه دسترسی به این بازارها به لحاظ بعد مسافت نیز آسانتر از بازارهای شرق آسیا و اروپای غربی می‌باشد. با این وصف انتظار می‌رود که

تولیدکنندگان و صادرکنندگان گل‌ها و گیاهان زینتی همواره به بازارهای تروتمند و سالم، اجازه فعالیت به دیگر عرضه‌کنندگان گل و گیاه را ندهند.

بررسی آمار صادرات انواع گل و گیاه به کشورهای حوزه خلیج فارس در سال گذشته نشان می‌دهد، امارات متحده عربی در سال گذشته در مجموع ۸۹۵ هزار و ۱۸۰ دلار انواع گل و گیاه از ایران وارد کرده است. در واقع بیش از ۶۵ درصد صادرات این محصولات به بازار امارات سرزیر شده است. این در حالی است که در فرودگاه‌های دبی، گل‌های گلدانی ایران می‌بایست بازبینی و تعویض خاک گردند که این اقدام به سلامت گیاه لطمه می‌زند. ضرورت دارد که در این زمینه مذاکرات رسمی برای رفع مشکل صورت پذیرد.

امارات انواع گل و غنچه گل بریده نده، درخت پونه و درختچه و شاخ و برگ کوچک از ایران وارد کرده است. امارات بخش قابل توجهی از گل‌ها و گیاهان زینتی وارداتی از ایران را در بین کشورهای عربی به ویژه عربستان و کویت توزیع می‌کند. هر چند که دو کشور یادشده نیز به طور مستقیم از ایران خریدهایی داشته‌اند که رقم آن بسیار اندک بوده است.

بررسی آماری همچنین نشان می‌دهد که در سال‌های ۷۸-۱۳۶۹ به طور متوسط ۱۴ درصد نیازهای گل‌ها و گیاهان زینتی و آپارتمانی امارات متحده عربی از سوی ایران تأمین شده است. به جز امارات دیگر کشورهای منطقه نظیر

عربستان سعودی، کویت و قطر نیز خواستار گل‌های ایرانی هستند و میزان مصرف آنها سالانه بیش از ۴۰ میلیون دلار است که با توجه به فاصله نزدیک و دسترسی آسان به این بازارها ضرورت دارد تلاش برای عرضه مستقیم گل‌ها و گیاهان زینتی به این کشورها تداوم پیدا کند.

بررسی و جمع‌بندی آمارهای صادرات گل ایران به اروپا در سال گذشته نیز نشان می‌دهد که در مجموع ۱۸۱۲۹ دلار گل و گیاهان زینتی به کشورهای اروپایی صادر شده که بخش عمده آن مربوط به صدور این محصولات به هلند (۷۴۹۸ دلار)، فرانسه (۳۹۷۸ دلار) و انگلستان (۳۷۲۳ دلار) است.

کارشناسان با اشاره به مصرف سرانه گل در اروپا عقیده دارند که دوری جستن از بازار اروپا، غفلی غیرقابل جبران است. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که واردات گل‌های شاخه بریده آلمان در سال ۱۹۹۵ به یک میلیارد و ۱۲۵ میلیون دلار، انگلستان به ۳۶۰ میلیون دلار، فرانسه به ۳۱۰/۴ میلیون دلار و ایتالیا ۱۱۸/۶ میلیون دلار رسید. این ارقام در سال‌های بعد همچنان روند رو به افزایشی را نشان می‌دهد.

بررسی اداره اطلاعات و آمار سازمان ملل و مرکز تجارت بین‌المللی نشان می‌دهد که مصرف سرانه گل و گیاه زینتی در کشورهای عمده واردکننده این محصولات از ۲۵ تا ۱۸۳ فرانک سوئیس بوده است. این رقم برای سوئیس ۱۸۳

فرانک، نروژ ۱۰۷ فرانک، اتریش ۱۰۳ فرانک، هلند ۸۳، آلمان ۸۰، ژاپن ۷۳، فرانسه و فنلاند هر یک ۶۰، آمریکا ۴۵، انگلستان ۳۶ و اسپانیا معادل ۲۵ فرانک سوئیس بوده است.

به عبارتی اگر میانگین ۸۰ فرانک سوئیس (بیش از ۵۰ دلار آمریکا) برابر بازار اروپا سرانه مصرف گل و گیاه زینتی باشد، این بازار از بازارهای بسیار مهم برای صادرکنندگان گل و گیاه تلقی می‌شود. با این وصف کارشناسان توجه ویژه به بازار اروپا برای صادرات گل‌ها و گیاهان زینتی ایران را ضروری می‌دانند.

بررسی آمارهای دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران نشان می‌دهد که میزان صادرات گل و گیاه ایران به جمهوری آذربایجان در سال ۱۳۷۸ به ۲۵۳۴۳ دلار، ازمنستان ۲۴۲۸ دلار، ترکمنستان به ۱۹۸۱۲۷ دلار، روسیه ۳۸۰ دلار، قزاقستان ۱۷۷۲ و گرجستان به ۱۳۹۳۲ دلار رسید. در مجموع ۲۴۱ هزار و ۸۸۲ دلار انواع گل و گیاه زینتی به کشورهای آسیای میانه صادر شده است. به کشورهای همسایه نظیر پاکستان و ترکیه نیز در سال گذشته به ترتیب ۷۹۵۹ و ۵۱۹۸ دلار و به کشورهای شرق آسیا نظیر سنگاپور ۳۶ دلار، برونسنی (دارالسلام) ۴۷ دلار، کانادا ۱۱۲۰ دلار و لبنان ۱۵۵۱ دلار انواع گل و گیاه صادر گردید.

توجه ویژه به کشورهای همسایه و نیز بازارهای شرق آسیا که با رشد تقاضا مواجه هستند، برای افزایش صادرات

گل‌ها و گیاهان زینتی کشور ضروری است.

متأسفانه در برنامه‌های میان بلندمدت توسعه بخش کشاورزی و باغبانی به ویژه در سومین برنامه پنجساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، عنایت ویژه‌ای به صادرات گل‌ها و گیاهان زینتی مبذول نگردیده است.

در برنامه بلندمدت (افق سال ۱۴۰۰) آمده است که صادرات محصولات کشاورزی ایران در این سال می‌بایست به ۸ میلیارد دلار برسد که یک میلیارد دلار آن (۱۲/۵ درصد) از صادرات گل‌ها و گیاهان زینتی تحصیل گردد.

در حال حاضر سهم گل‌ها و گیاهان زینتی در صادرات محصولات کشاورزی ایران بسیار نازل است. ارزش صادرات محصولات نباتی در سال گذشته نزدیک به ۶۰۰ میلیون دلار بود، در حالی که صادرات گل‌ها و گیاهان زینتی نزدیک به ۱/۴ میلیون دلار گزارش گردید. در واقع سهم صادرات گل و گیاه ایران به نسبت محصولات نباتی در سال گذشته ۰/۲ درصد بود که رساندن این سهم به ۱۲ درصد ظرف بیست سال نیازمند برنامه‌ریزی جامع، حمایت قطعی و همه‌جانبه و توجه ویژه به بازارهای جهانی و قابل نفوذ است.

کارشناسان با اشاره به موقعیت جغرافیایی، تنوع آب و هوا، دسترسی

به بازارهای ثروتمند در شرق آسیا، حوزه خلیج فارس، اروپای غربی و نیز بازارهای روبه توسعه آسیای میانه و ماوراء قفقاز دستیابی به درآمد یک میلیارد دلاری از صادرات گل‌ها و گیاهان زینتی را چندان دشوار نمی‌دانند، مشروط بر آنکه تمهیدات لازم در قالب برنامه‌ای جامع و همه‌سویگر اتخاذ گردد و با حمایت دولست و بخش خصوصی سرمایه‌گذاری‌های موردنیاز برای توسعه این بخش تأمین گردد.

برخی کارشناسان عقیده دارند که با رفع معضلاتی نظیر حمل و نقل، بسته‌بندی و تغییر روش‌های سنتی به صنعتی، حتی در یک برنامه پنجساله می‌توان صادرات گل و گیاه ایران را دست‌کم به سالانه ۱۰۰ میلیون دلار رساند.

آنها تأکید دارند که فاصله میان بهره‌بردار و صادرکننده، فقدان تبادل اطلاعات بازار میان دو گروه، ناتوانی نمایندگی‌های ایران در خارج از کشور در جمع‌آوری و انتقال اطلاعات بازار، ناهماهنگی در سیستم حمل و نقل و فقدان حمل و نقل سریع و مطمئن و... سبب می‌شود که انگیزه برای صادرات گل‌ها و گیاهان زینتی همچنان ضعیف بماند.

این کارشناسان عقیده دارند که ایجاد یک تشکل قوی در بخش صادرات و حمایت دولت از این

تشکل برای کسب اطلاعات بازار و شناخت بازارهای صادراتی، حمایت قوی نظام بانکی در تأمین اعتبارات موردنیاز برای سرمایه‌گذاری جهت تغییر شیوه تولید، حذف پیمان ارزی برای صادرکنندگان گل و گیاه و... می‌تواند چارچوب مناسبی را برای توسعه این بخش فراهم سازد.

کارشناسان عقیده دارند که تربیت نیروی انسانی ماهر در دانشگاه‌ها و ایجاد مراکز تحقیقات گل و گیاه و ارایه آموزش‌های لازم به بهره‌برداران می‌تواند در تسهیل روند تغییر شیوه تولید مؤثر واقع شود.

از طریق تولید صنعتی نه تنها هزینه تمام شده نزول پیدا می‌کند، بلکه برداشت گل‌ها و گیاهان زینتی با صرفه اقتصادی و در مقیاس کلان میسر خواهد شد و لذا می‌توان حضوری موفق و مؤثر در بازار جهانی گل‌ها و گیاهان زینتی داشت.

کارشناسان عقیده دارند که بهره‌گیری از طبیعت مساعد ایران و آب و هوای متنوع این سرزمین به‌ناور برای شکوفایی بخش گل و گیاه نیازمند برنامه‌ریزی قوی و جامع و حمایت واقعی دولت، نظام بانکی و سیستم حمل و نقل هوایی است.

